

Кухар Валерій Павлович

доктор хімічних наук, професор, академік НАН України, директор Інституту біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України, завідувач відділу тонкого органічного синтезу

Народився в м. Києві 26 січня 1942 року. В 1958 р. вступив до Дніпропетровського хіміко-технологічного інституту, який у 1963 р. закінчив із відзнакою за спеціальністю «інженер-технолог пластмас» і де розпочав перші наукові дослідження. В 1963 р. вступив до аспірантури Інституту органічної хімії АН УРСР в лабораторію академіка А.В. Кірсанова. В 1967 р. захистив кандидатську, а в 1973 р. — докторську дисертацію «Альфа-хлоралкіламіни та їх фосфорильовані похідні».

З 1966 р. Валерій Павлович працював в Інституті органічної хімії НАН України молодшим і старшим науковим співробітником, а з 1975 р. очолив тут відділ хімії полігалогенорганічних сполук (згодом — відділ тонкого

органічного синтезу). В 1984 р. в цій установі він створює і очолює відділення біоорганічної хімії, яке в 1987 р. було реорганізовано в Інститут біоорганічної хімії НАН України (з 1989 р. — Інститут біоорганічної хімії та нафтохімії НАН України). З 1976 по 1996 рр. читав курси лекцій з хімії елементоорганічних сполук та асиметричного синтезу в Київському державному університеті імені Тараса Шевченка. В 1978 р. був обраний членом-кореспондентом НАН України та академіком-секретарем Відділення хімії та хімічної технології НАН України, в 1985 р. — академіком НАН України (спеціальність «органічна хімія»), а в 1988 р. — віце-президентом НАН України.

В.П. Кухарю притаманні широта наукових інтересів, глибока ерудиція, вміння знаходити оригінальні напрями досліджень на стику різних наукових дисциплін. Він провів глибокі дослідження в галузі хімії полігалогенорганічних сполук: розробив методи одержання та вивчив хімічні перетворення поліхлоралкіламінів та їх фосфорильованих похідних — трихлорфосфазо-поліхлоралканів, синтезував невідомі раніше іліди фосфору, зокрема Р-галогеніліди, на основі яких уперше одержано фосфорвмісні кетени. Досліджено також процеси фторування та бромовання «каркасних» вуглеводнів — адамантану та гомокубану, знайдено прості способи синтезу поліхлор- та полібромпіридинів і вивчено їх властивості, розроблено нові методи одержання фтор- та фосфорвмісних амінокислот, запропоновано стратегію асиметричного синтезу елементоорганічних аналогів природних сполук різної будови.

З 1983 р. вчений розпочав систематичні дослідження в галузі біоорганічної хімії низькомолекулярних біорегуляторів та хімічного моделювання біологічних процесів. Валерій Павлович з учнями та співробітниками виконав піонерські дослідження, які допомогли з'ясувати найбільш загальні закономірності процесів регуляції у живій клітині і стали вагомим внеском у розвиток сучасної фізико-хімічної біології, а також відкрили широкі можливості як для вивчення тонких механізмів перебігу біологічних процесів, так і для пошуку нових способів керування ними.

На основі комплексних фізико-хімічних, фізіологічних, математичних досліджень і використання методів штучного інтелекту обґрунтовано гіпотезу про стереотипні механізми біорегуляції на субклітинному рівні, запропоновано методи комп'ютерного прогнозування біологічної активності нових сполук як передумови їх спрямованого синтезу.

В.П. Кухар є автором понад 550 наукових праць і винаходів, у тому числі кількох монографій, виданих у міжнародних видавництвах. Багато сил вчений віддає підготовці наукової зміни. Серед його учнів 2 докторів і 30 кандидатів наук.

З 1983 р. В.П. Кухар як віце-президент, а згодом — президент Українського комітету з програми ЮНЕСКО «Людина і біосфера» інтенсивно займається екологічними аспектами промислових технологій, пошуком шляхів зменшення техногенного навантаження на довкілля та ліквідації наслідків його забруднення. Він координує розробку системи моніторингу навколишнього середовища в Україні, діяльність, спрямовану на вироблення загальної стратегії наукових досліджень у галузі екології, створення технологій очищення та утилізації викидів і відходів промислових підприємств. З перших днів Чорнобильської катастрофи він особисто брав участь у ліквідації її наслідків, в організації та координації наукового забезпечення природоохоронних заходів і відтоді беззмінно працює в Чорнобильській комісії НАН України.

Плідну творчу працю Валерій Павлович органічно поєднує з напруженою науково-організаційною та громадською діяльністю. В 1995-2000 рр. очолював Комісію з питань ядерної політики та екологічної безпеки при Президентові України. З 1996 р. він — заступник голови Комісії з питань науки та науково-технічної політики при Президентові України і член Групи ядерної безпеки при Європейському банку реконструкції та розвитку. Президент Українського хімічного товариства, президент Малої академії наук, науковий керівник Українського відділення Всесвітньої лабораторії, член численних урядових і міжнародних комісій, рад, комітетів, редактор і член редколегій низки наукових журналів — ось далеко не повний перелік громадських обов'язків вченого.

В.П. Кухар — лауреат премії ім. А.І. Кіпріанова НАН України, Державної премії України в галузі науки і техніки (1999), премії Міжнародної федерації вчених «TERNI SAN VALENTINO. UN ANNO D'AMORE». Його заслуги у розвитку науки відзначено численними урядовими нагородами.